

16. A nyelvi órákon folyó játékokról részletesen Dorota Polivková: Játékok a nyelvtanításhoz (Bratislava, 1965) c. könyvében.
 17. С. М. Любский: Двухголосное пение в школе, Изд. Академии Педагогических Наук РСФСР, Москва, 1950, 25. л.
 18. Pánczél Katalin i. m. INYT, 1964. 3. 93. l.
 19. Héjjas Endre i. m. 181. l.
 20. INYT, 1967. 3. 94—96. l.
 21. Dr. Virág Sándorné i. m. 130. l.

SZELÉNDI GÁBOR

Tanítóképző Intézet, Sárospatak

Hazaszeretetre nevelés a környezetismeret tanításában

A tanulók hazaszeretetre nevelése központi jelentőségű pedagógiai feladat, melyben a következő feladatok végrehajtása áll előttünk: szülőföldünk, szocialista hazánk és dolgozó népünk iránti szeretet felkeltése, a nép által megművelt hazai föld, az általa létrehozott anyagi és kulturális értékek számbavétele és megbecsülése, mindezek gyarapítására, szocialista rendünk építésére, feltésére és védelmére való aktív törekvés kialakítása, hazánk történelmi múltjának, haladó és forradalmi hagyományainak, kulturális örökségünknek a megismertetése, az ifjúság arra való nevelése, hogy ismerje, szeresse és becsülje ezeket; a Szovjetunió, a szocialista világrendszer, az egész haladó emberiség iránti szeretet és megbecsülés felkeltése, a hűség, az együvé tartozás érzelmének kifejlesztése az ifjúságban mindazok iránt, akik az emberi haladás oldalán küzdenek az igazságos társadalmi feltételek megteremtéséért.

A hazafias és honvédelmi nevelés jelentős helyet kap már az 1–4. osztályban. Elsősorban az olvasás és a környezetismeret tanításában foglal el jelentős helyet a hazafias és honvédelmi nevelés. A következőkben az alsótagozat központi tárgyának a környezetismeretnek az anyagát vizsgáljuk meg a tanulók szocialista hazaszeretetre való nevelésének szempontjából.

A környezetismeret tanításának feladatait megszabva a Tanterv hangsúlyozza, hogy segítse a tárgy a tanulóknak az erkölcsi tulajdonságok kialakulását; hogy a környezetismeret anyaga és gyakorlatai több olyan nevelési feladatot jelölnek meg, amelyek a tanulók világnézeti, erkölcsi alakulását alapvetően meghatározzák fejlődésük e szakaszában. Az Utasítás rész kiemeli, hogy a közvetlen és távolabbi környezet megismerése, s benne az értékeket létrehozó dolgozó emberek megszerettetése útján jutnak el a tanulók a szülőföld, a szocialista haza megszeretéséhez, önzetlen szolgálatához. Ezért elsősorban azokat a tulajdonságokat kell bennük kifejleszteni, amelyek magukban hordozzák a kommunista jellemvonások elemeit. Ilyen az emberek szeretete, az egymás iránti felelősségérzet, az igazságosság, a jobbért való becsületes harcban és munkában való kitartás, a szorgalom, a közérdekű aktivitás. Mindezeket a pozitív jellemvonásokat a társadalomból vett példákban merítsük. Utal a Tanterv arra, hogy a tanulók az ünnepekkel kapcsolatban közvetlenül szerezzenek élményanyagot, hogy különös figyelmet kell fordítani a szülők közhasznú társadalmi munkájának tárgyalására. A konkrét példákon keresztül fejlessze megfelelő fokra tanulóiban a nevelő a mások érdekében végzett önzetlen munka megbecsülését. Ezzel is adjon indítékot nekik a köz érdekében való cselekvésre.

A lakóhely és környéke tanításának hozzá kell járulnia a lakóhely és népe megszeretéséhez. A tanulóknak érezniük kell, hogy minden, ami szülőföldjükön és a környékén történik, őreztük is van. E tárgykörök tanítása járuljon hozzá a cselekvésre kész hazafiság kibontakozásához.¹

A hazaszeretetre nevelés lehetőségei az egyes tárgykörök tanításában
Az otthon tárgykör

Alsótagozatos gyermekeinkben fokozatosan formálódik, tudatosul — az irányított és egyéni tapasztalatszerzés és ismeretfeldolgozás eredményeként — *a szülőföld, a haza fogalma. Az otthonból* — amely védelmet és számtalan örömet nyújt a tanulóknak — *indulunk ki.* El kell érniük, hogy szeresse otthonát, ahol együtt él szüleivel, játszik testvéreivel — szól a Nevelési terv követelménye. Annak a modern otthonnak a képzetét kell kialakítanunk, olyan otthon iránti igényt kell tanulóinkba plántálnunk, amelyben helyet kap a modern technika, anélkül hogy a szív melegét kiszorítaná. Mert az otthon nemcsak jól felszerelt lakás, nemcsak pihenőhely, hanem ma is „meleg fészek”, amelyhez való ragaszkodást a környezetismeretnek is erősítenie kell. Meggyőződéssel kell nevelnünk tanulóinkat a szülői ház, az otthon, benne a szülők, testvérek forró szeretetére, kiolthatatlan ragaszkodásra irántuk, hiszen ebből az érzésből sarjad ki a nagyobb szülőhaza, szocialista országunk iránti szeretet, tisztelet, s nem lehet igazán internacionalista, aki saját hazáját, népét nem szereti, hogyan azonosulhatna más népek küzdelmeivel, érzéseivel, vállalhatna áldozatokat értük az, aki saját hazáját, népét nem vállalja minden bajában, minden ellenére. Zalka Máté valloására utalhatunk, aki így értelmezi az internacionalizmus és hazafiság egymást feltételező egységét: Internacionalisták vagyunk, de szívünk legféltebb szerelme szülőföldünk marad. Ha nem szereted hazádat, ahol felnőttdél, azt a földet, amely táplált téged, az eget, a fákat, a szülőhazádat, akkor nem érted az internacionalizmus lényegét, más népekkel való kapcsolatod értelmét, amely saját hazád szeretetének érzéséből fakad.*

A szülői házzal, az otthonnal, szülőkkel szemben gyermekeinkben megvan a szeretet, tisztelet, csak nem mindig tudják és akarják ezt tettekkel is bizonyítani. Pedig *az otthonnal kapcsolatos aktív érzelmekből* kell eljutnunk később az aktív hazafisághoz. Attól kezdve, hogy megismertetjük a család tagjainak otthoni munkáját, az irántuk való szeretet, tiszteletadás formáit (köszöntés, ajándékozás családi ünnepeken), el kell jutnunk az egymás munkájának a megbecsülésétől, annak megértésétől, hogy a család érdekében minden családtagnak egységes terv alapján kell dolgoznia — *a ténylegesen végzett otthoni munkáig*, amit tanulóink erejükhöz mérten végeznek, az önkiszolgáláshoz, apróbb feladatok elvégzéséhez. Mindezt megfogalmazza a Tanterv és a Nevelési terv, utóbbi így: Igyekeztek megkönnyíteni szülei munkáját. Vegyen részt erejéhez mérten a házi munkákban.

Amikor az otthon végzendő munkákról tanítunk, megismertetjük az otthon *használati tárgyaival, gépeivel* tanulóinkat, amikor is hazafias nevelést végzünk, hiszen mindezt szembe tudjuk állítani a múlttal, amikor a dolgozó családoknak nem jutott mindezekből a javakból. Legjobb, ha tanulóink konkrét tapasztalatokat gyűjtenek erről, ha megkérjük szüleiket, meséljenek gyermekkorukról, s ennek alapján állapítsák meg, hogy az emberek élete nem volt mindig olyan mint most. A gyermekek élete is más, mint szüleiké, nagyszüleiké volt. Ma jobb a dolgozók élete, mert munkájukat megfizetik, megbecsülik. (Nevelési terv 57. o. 19.) Legjobb, *ha személyesen győződnek meg* arról, ami mutatja a jobb életet, ha számba veszik otthon azokat a jelenségeket, eseményeket, amelyek a gyermekek és a család boldog életére utalnak (rendes ruházat, tápláló étkezés, ajándékok stb.), és az olyan lassan természetesnek tűnő tényeket, mint falun az általánosság váló villanyvilágítást, szaporodó gáztűzhelyeket, vízvezetékeket és rohamosan növekvő rádió, tv, mosógép, hűtőszekrény, motorkerékpár, autó stb.

* Arató Endréné: A tanító munkája 1966. 10. sz. 3. o.

számát, elterjedését a családban és a közvetlen környezetben. A hazai táj és a dolgozó nép megismerésére és szeretetére nevel az is, ha a tanuló megkéri szüleit, meséljenek arról, azokról a helyekről, ahol jártak, ahol üdültek. Ez csak néhány utalás arra, hogyan lehet hazaszeretetre, szocialista társadalmunk magasbrendűségére az otthon tárgyköreán belül nevelnünk.

Folytathatnánk tovább azzal, hogy pl. az otthonban használt eszközök, anyagok, gépek megismertetése során nevelhetünk szocialista hazafiságra és proletárinternacionálisra egyaránt, hiszen amikor kiemeljük a Hajdúsági Iparművek kiváló minőségű mosógépét, az Orion tv világhírnevét — akkor jogos hazafiúi büszkeségre nevelünk, iparunk termékeinek készítőinek megbecsülésére, de ugyanilyen joggal hivatkozhatunk a szovjet ipar márkás porszívóira, a Német Demokratikus Köztársaság iparának termékeire — a villanyvasalóra pl., a csehszlovák motorkerékpárookra, mopedekre, a kubai és a lengyel mosóporokra stb. És kiderül, hogy ez a „semleges téma” is milyen lehetőségeket rejt magában.

A 4. osztályban kezdjük *bővíteni az otthon fogalmát*, megismertetjük a *család kapcsolatait a környezettel*, a jószomszédság problémáira kitérünk és taglaljuk a felnőtt *családtagok társadalmi tevékenységeit*. Fontos a jószomszédi viszonyról érdemben beszélni, s a szomszédok, társak iránti megbecsülésre nevelni, ugyanis ők már az alapvető legkisebb közösségen: a családon kívül élő emberek, társak a hazában, polgárai ugyanannak a hazának, s ha hozzájuk sikerül kialakítani a megfelelő viszonyt gyermekeinkben, akkor továbbindultak a dolgozó nép megismerésének, megszeretésének az útján. Ugyanilyen fontos az e tárgykörbe tartozó *társadalmi munka problémája*. Aközben hogy megismertetjük tanulóinkkal: milyen segítséget adnak a szülők, a felnőttek az iskolának, a községnek, a tanácsnak, milyen munkákat végeztek már el minden fizetés, ellenszolgáltatás nélkül és megértetjük azt, hogy miért végeztek el, mi volt az indítéka cselekvéseiknek — szintén az aktív hazafiságra nevelés egy motívumát kezdjük kialakítani bennük. A legjobban tisztelt szülők példájából ők, a tanulók is könnyebben eljuthatnak a köz, a társadalom érdekében végzett munka végzésének gondolatáig. Megértik, mit jelent, miért végzik a szülők, felnőttek, s készletést érez ő is ehhez hasonlóra, csak vigyáznunk kell nevelőknek és szülőknek egyaránt, nehogy elvegyük a kedvét gyermekünknek egy meggondolatlan megjegyzéssel pl. iskolaszépítés, községszépítés, papír-vasgyűjtés stb. során.

A lakóhely és környéke (A 3. és 4. osztály anyaga) tárgyköre

A lakóhely, a szülőföld természeti szépségei

A 3. és 4. osztályban a tanulók megismerik lakóhelyüket, amelyik legtöbbjüknek szülőföldje is, megismerik környékét (várost, járást), vele a hazai földnek egy darabját, felszíni formáival, vizeivel, művelt területeivel, amelyeket népünk tesz egyre szebbé és gazdagabbá. A megismertetéskor mutassunk rá rendszeresen a környék természeti viszonyaiban megnyilvánuló szépségekre ugyanúgy, mint az ott létrejött emberi alkotásokra.²

Tömören megfogalmazza feladatunkat a Kézikönyv és jelentős segítséget ad a konkrét tapasztalatszerzés hogyan-jára a *Tanterv a javasolt tanulmányi séták, kirándulások megtervezésével* (1:110—111). A közösen vezetett tanulmányi sétákon szinte megszólal a táj, hat magában is a természet minden szépsége, de még eredményesebb mindez, ha a nevelő tudatosan ráirányítja a szépségekre tanulói figyelmét (szép kilátás, változatos felszíni formák, gondosan megművelt földek, az ember természetvédő tevékenységének jelei stb.). Természetesen a különböző tájak, lakóhelyek természeti

adottságai, gazdagsága más és más, de a kevésbé változatos, nem kiemelkedő szépségű tájat is széppé teszi az, hogy ez a tanulók lakóhelye, itt élnek, többnyire itt születtek, és főleg széppé teszi az, hogy a rajta élő ember gondosan megműveli, vigyáz értékeire, tehát az emberi munka széppé, értékessé teszi.

Egy *alappfeltétele* van annak, hogy eredményesen neveljünk a lakóhely, a szülőföld természeti szépségeinek megismerésére, értékelésére, szeretetére, ha mi nevelők is jól ismerjük, megszeretjük ezt a tájat, ha nem is ott születtünk, és ezt a szeretetet, lelkesedést át tudjuk adni tanulóinknak, ha meggyőző erejű tanító munkánk.

Munkánkat segíthetik jelentősen azok a *tevékenységi formák*, amelyeket a *Nevelési terv* javasol. Így pl. a hazai táj megismerése, megszeretése céljából tanácsolja, hogy a tanuló tegyen sétát szüleiével lakóhelyén, álljon meg a szép kilátást adó helyeken, s mondja el, mit lát. Figyelje az otthonát és iskoláját környező utcákat, benne a változásokat, amelyek lakóhelye szépülésére mutatnak. Sétáljon el társaival, szüleiével a közeli gyümölcsösbe, erdőbe, gyönyörködjék szépségében. Figyelje meg lakóhelyének felszínének változatosságát, vizeinek szépségét. Gyűjtsön lakóhelyét ábrázoló képeket, képeslapokat. Figyelje meg a különböző évszakokban a környező természetben a táj, a növény és állatvilág gazdag változatosságát, gyönyörködjék szépségében. Tegye el a hazai tájakat, városokat ábrázoló képeslapokat. Bővítse és rendezze gyűjteményét. Keresse fel úttörőpajtásaival együtt lakóhelye környékén a forradalmi harcok emléktábláit, emlékműveit.

Ebből a nem is teljes felsorolásból is kitűnik, milyen gazdag lehetőségeink vannak a hazai táj, a szülőföld természeti szépségeinek megismertetésére és megszerettetésére.

A lakóhely múltja, történelme

Az alsótagozatban a ma emberének teljesebb megismerése, munkájának helyesebb értékelése céljából foglalkozunk a múlttal is. Megismerik a tanulók, hogy mai életünk hosszú harc eredménye, amelyért sokan áldozták életüket — így ad vezérfonalat munkánkhoz az OPI Módszertani Útmutatója. Sokkal gazdagabban tanítunk lakóhelyünk múltjáról, történelméről, mint azt a tanterv és kézikönyv külön megszabja (A lakóhely múltjából: a település eredete, az elődök élete kb. 2 óra), hiszen amikor a lakóhely jelen életéről, fejlődéséről tanítunk, állandóan szembeállítjuk vele a múltat, hogy még jobban megsértsék tanulóink szocialista társadalmunk magasabbrendűségét és a jelentős fejlődést a lakóhely életét vizsgálva is. A lakóhelyen és környékén folyó ipari és mezőgazdasági termelőmunka, de a kulturális és egészségügyi intézmények fejlődése vagy a közlekedés változása mind mind jelentősen hozzájárulnak tanulóink történelmi ismereteinek, szemléletének alakításához.

A múlt megelevenítése, a kövek, épületek, tárgyi emlékek megszólaltatása, a szülőföld, lakóhely múltbeli életére vonatkozó anyagok összeszedése sokszor áldozatos, fárasztó munkát igényel a nevelőktől, de azután bőségesen kamatozik a tanításban. Mert jól tanítani csak az tud, aki alaposan ismeri a lakóhely történetét sokféle forrásból, és szívesen, érdekesen tudja által adni tudását, tudja elképzeltetni a régi életet.

A múzeumok, gyűjtemények anyaga mellett saját gyűjtésre, irodalmi forrásokra, szájhagyományokra stb. kell támaszkodnia, de egyre nagyon vigyáznia kell, arra hogy a túl gazdag történelmi múlttal rendelkező települések anyagának feldolgozása során, ne bocsátkozzon túlzóan részletes magyarázatokba, a tanulók életkorát meghaladó szintű tárgyalásba. Mint minden feldolgozó munkában, itt is minél nagyobb mérték-

ben vonjuk be tanulóinkat a gyűjtőmunkába. Így kérdezősködjék szüleiktől, idősebb emberektől lakóhelye múltjáról. Kérje meg őket, beszéljenek gyermekkorukról. Gyűjtson olyan képeket, képeslapokat, amelyek lakóhelye és hazája történelmi múltjának nevezetes helyeit, emlékeit ábrázolják. Ismerkedjék meg a munkásosztály, a paraszt-ság példamutató harcosainak életével filmről, tv-adásból, olvasással.

A múlt, a lakóhely történelmének feldolgozása során mutassunk rá, hogy a felszabadulás milyen fordulópontot jelent mind a felnőttek, mind a gyermekek életében, s állandóan állítsuk szembe a jelen tárgyalása során a múlt eseményeit, eredményeit, tapasztalatait a mi életünkkel, fejlődésünkkel, így válik hatásossá hazafiságra nevelésünk e téren is.

A lakóhely jelene, fejlődésének irányítói

A múltnál nagyobb hangsúllyal foglalkozunk *a jelen alkotó emberével*. Oktató-nevelőmunkánkban azok tevékenységének megismerését szorgalmazzuk, akiknek munkája, eredményei a tanulók életével szorosan összefüggnek (szülők, testvérek, iskolai dolgozók). A hazai táj (otthon, lakóhely, környék) bemutatása mindig szoros összefüggésben történjék azzal a *közösséggel*, amely a megismert területen él. Sokféle munkáról, foglalkozásról tanítva alakítjuk, fejlesztjük a munkás hazaszeretetet elemi fogalmát. Így tudatosul a tanulóknak, hogy *a föld és a rajta élő nép* szorosan összetartoznak. (OPI Útmutató.)

A lakóhely életének megismertetése során hangsúlyozottan irányítsuk tanulóink figyelmét mindarra, amit a lakóhelyen *a felszabadulás óta alkotott népünk*: az új ipari, mezőgazdasági, kulturális, egészségügyi létesítményekre, az új lakótelepeinkre, nagy építkezésekre. Figyeljék meg tanulóink, hogyan, miként fejlődik, gazdagodik népünk tudása, szorgalma által lakóhelyük, szülőföldjük. Az így szerzett mindennapi tapasztalatok nyomában alakul ki és erősödik bennük a szülőföldhöz való ragaszkodás, az ott élő nép szeretete.

Ezeknek az *alapelveknek* a megvalósítására gazdag ismeretanyag feldolgozása áll rendelkezésünkre, hiszen a lakóhely és a lakóhely és környéke tárgykörön kívül kitérhetünk erre az iskola, az otthon, a munkahelyek és foglalkozások, de még az utca és közlekedés tárgykörében is. Nagyon *gazdag tevékenységi forma* anyag áll rendelkezésünkre a Nevelési tervben ezzel kapcsolatban. Néhányat emeljük ki: Figyelje meg otthona, iskolája körül a változásokat; a lakóhely társadalmi vonatkozású változásait, amelyek arra mutatnak, hogy napról napra javul életünk (új lakóházak, üzemek, kórházak, kulturális intézmények épülnek, létesülnek); figyelje meg az építkezésen, földeken dolgozók munkáját, a közlekedési rendőrt, az elárusító munkáját, állapítsa meg a különböző foglalkozású dolgozók életéről szerzett tapasztalatai alapján, hogy hazánkban mindenkinek dolgoznia kell, a dolgozók keresetükből becsületesen megélhetnek, gyermekeiket minden szükségessel el tudják látni; gyűjtson adatokat, példákat családtagjaitól, ismerőseitől a munkások és dolgozó parasztok munkakörülményeiről (sok munkaalkalom, korszerű gépek, védőórák, balesetvédelmi intézkedések, sportolási és kulturális lehetőségek, üdülés, a dolgozók megbecsülése: jutalmazás, kitüntetés); vegye számba azokat a változásokat, amelyek lakóhelyének és környékének kulturális életében a felszabadulás óta bekövetkeztek, és még sorolhatjuk a lehetőségeket, tevékenységi formákat, amelyek alkalmasak arra, hogy lakóhelyünk jelenét, fejlődését bemutassuk, megszeretessük.

Egy szempontról nem szabad megfeledkeznünk: mind a nevelő, mind a tanuló látó szemmel járjanak, vegyenek észre minden előre mutató jelenséget és a nagy dol-

gok, jelenségek mellett ne feledkezzenek meg olyan apróságokról sem, mint pl. egy darab járda megépítése, néhány lakóházba a villany bevezetése, parkosítás, faültetés, egy-egy szép családi ház felépülése, új tv vagy mosógép valamelyik tanuló családjában, egy üdülés a Balatonnál vagy a debreceni Nagyerdőn a tsz üdülőben, vagyis azokról az országosan vagy helyileg sem óriási jelentőségű eseményekről, amelyek viszont egy-egy ember, család életében fejlődést, boldogulást jelentenek és hozzájárulnak népünk bizakodó, optimista életszemléletéhez, segítenek szocialista rendünk, hazánk szeretetére nevelni gyermekeinket.

Ahhoz, hogy gyermekeink helyesen lássák meg, mekkora fejlődésen ment át szülőföldjük, és értékeljék, becsüljék az elért eredményeket, ahhoz szükséges: hogy lássák benne a vezetők szerepét, megismerjék tevékenységüket, tiszteljék, szeressék őket.

Népünk vezetői, irányítói, akik a lakóhely életét irányítják, vezetik: *a párt és a tanács dolgozói*, ezek munkájának megismerése fontos rész a hazaszeretetre nevelésben.

A párt és a tanács irányító, segítő, vezető munkájának feldolgozása során a minél konkrétabb esetek, intézkedések alapján juttassuk el a tanulókat ahhoz az ismerethez, hogy a párt elvi irányítást végez a lakóhely életében, míg a tanács végrehajtja a különböző rendeleteket, határozatokat. Persze szükséges tisztázni a párt lényegét és a múltbéli harcok, küzdelmek felelevenítésével megértetni: hogy a párt az emberek, a dolgozók jobb életéért harcolók szövetsége, akiből a legkiválóbbak tudják vállalni a harcot, szenvedést, börtönt is ha kell, meg a többletmunkát, a társadalmi munkát a nép, a haza érdekében. Nagyon sokat segíthetnek a vezetőkkel való találkozások, a veteránokkal beszélgetések mellett a tv adásai, a különböző filmek és olvasmányok, ezeknek az ismereteknek szemléletes, hatásos feldolgozásában.

A felszabadulás eseményeivel, jelen életünk tényeivel, fejlődésével lehet már az alsótagozatban is *proletárinternacionalizmusra* nevelni. Már itt is érzékeltetjük, hogy a körülöttünk élő, a szocializmust építő népekhez igaz baráti kapcsolatok fűznek bennünket. Hálát ébresztünk a Szovjetunió iránt a felszabadulásunkért hozott áldozatáért és országépítő munkánkban vállalt segítségéért. A közismertebb, a felszabaduláshoz fűződő témák mellett mutassunk rá néhány lehetőségre. Van lehetőség megfelelő fokon kitérni pl. a szocialista országok gazdasági együttműködésére (a KGST szerepére) a kőolaj téma feldolgozásában, s kiemelni a Barátság olajvezeték megépítését, amely hazánkat is ellátja olcsó szovjet kőolajjal; meg lehet értetni tanulóinkkal, mennyire segíti fejlődésünket a szocialista országok elektromos hálózatának összekapcsolása, milyen nagy a román-magyar földgázvezeték jelentősége; vagy utalhatunk arra, hogy mennyire a testvéri népek segítségét mutatja az a megállapodás, amelyet a magyar és szovjet nép vezetői kötöttek a magyar alumíniumkincs előnyös kiaknázására.³

Mint látható, még „e semleges” témák feldolgozása során is van lehetőségünk arra, hogy lerakjuk a proletárinternacionalizmus elemeit tanulóinkba a környezetismeret tanítása során is.

Amikor így néhány gondolattal kitérünk arra a szerepre, amelyet a környezetismeret tanítása betölt tanulóink hazafias nevelésében, hangsúlyoznunk kell: hogy *a szocialista hazafiságra és proletárinternacionalizmusra nevelés nem kampányfeladat*. Most fokozottan előtérbe került pedagógiai életünkben e nevelési terület, mert bizonyos lemaradás tapasztalható benne, valamint azért, mert bizonyos történelmi helyzetekben megnő egyes nevelési feladatok súlya, fontossága.

A másik gondolat, amelyet hangsúlyozni szeretnénk: hogy *a hazafias nevelés nem reszortfeladat*, amelyet egyik vagy másik tárgy tanítása kell, hogy magára vállaljon.

Nagyon *leszűkítenénk a problémát*, ha úgy vélnénk, hogy *tanulóink hazafias nevelése csak az iskola feladata*, bár kétségtelen: legmeghatározóbb szerepe az iskolai nevelésnek van, de nem szabad figyelmen kívül hagynunk az ifjúsági mozgalom hatását, és végül, de nem utolsósorban a családi nevelés szerepét *tanulóink szocialista hazafiságra nevelésében*.

IRODALOM

1. Tanterv és utasítás az ált. iskolák számára, 1963. 94—128.
2. Arató—Békés—Faragó—Nyerges—Soós: Környezetismeret kézikönyv az ált. isk. 1.—2.—3.—4. osztálya részére, 1963, ill. 1965.
3. Gálfi József: A politikai gazdaságtan ismereteinek alkalmazása a környezetismeret tantárgy keretében Módszertani Közlemények 1963. 5. 330—36.

PAPP JÓZSEF

Tanítóképző Intézet, Nyíregyháza.

A tanulók gondolkodásának fejlesztése az általános iskola 3.—4. osztályában

I.

A gondolkodás fejlesztése kiemelkedő jelentőségű feladat, mert a fejlett, önálló gondolkodás vezető szerepet játszik — valamennyi megismerési folyamat egészében — a jártasságok, készségek kimunkálásában, — a képességek fejlesztésében, — a világnézeti nevelésben. Eredményeink — sajnos — nem megnyugtatóak, aminek egyik alapvető okát abban látom, hogy nem tudjuk megfelelő módon erőfeszítések vállalására készíteni *tanulóinkat*. Ebből következik aztán az az igen elterjedt gyakorlat, hogy *tanítványaink gondolkodásának fejlesztését szolgáló erőfeszítéseket nem velük, hanem helyettük tesszük meg*.

Ebből a szempontból vizsgáltam az órák szerkezeti felépítését, a gondolkodási műveletek tervszerű gyakorlását és a tanítói kérdéseket. Megállapításaim elsősorban magnetofonra felvett órák elemzésén alapulnak, de támaszkodom olyan tapasztalatokra is, amelyeket egyéb órák megfigyelése, és nevelőkkel folytatott beszélgetések alapján szereztem.

II.

1. Az óra szerkezeti felépítése

Már az óra szerkezete is meghatározza a tanító—tanuló közös erőfeszítéseinek arányát, minőségét.

Sz á m t a n : 3. o s z t á l y .

Anyag: Kerek tízesek, százaskok szóbeli szorzása ezres körben.

I. Ellenőrzés

1. A házi feladat ellenőrzése.

2. Az új anyag feldolgozásához szükséges előző, analóg ismeretek felújítása: Háromjegyű számok bontása helyi érték szerint, számírás, számolvasás, mértékváltás ezres körben. Háromjegyű számhoz kétjegyű hozzáadása, háromjegyűből kétjegyű kivonása, szorzótábla, soralkotás egyesekekkel, kerek tízesekkel.

Problémafeladat, — majd ebből fakadóan célkitűzés.